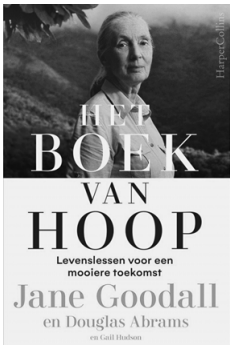
Opgave 1 Het boek van hoop

In *Het boek van hoop* moedigt de bioloog Jane Goodall de lezers aan om hoop te houden voor de toekomst. De negatieve gevolgen van de klimaatverandering stemmen veel mensen somber, maar volgens Goodall zijn er redenen om optimistisch te blijven. Ze noemt onder andere: de ongelooflijke menselijke intelligentie, de veerkracht van de natuur en de kracht van de jeugd. Goodall legt de 'ongelooflijke menselijke intelligentie' uit door mensen en andere dieren te vergelijken:

tekst 1

Chimpansees en de andere mensapen kunnen vierhonderd of meer woorden Amerikaanse gebarentaal leren, complexe problemen op een computer uitwerken en ze houden van schilderen en tekenen, net zoals sommige andere dieren, zoals varkens. [Toch] kan zelfs de slimste chimpansee geen raket ontwerpen waaruit een robot tevoorschijn kruipt.

bron: Jane Goodall, Het boek van hoop, 2021

In discussies over de verschillen tussen mens en dier speelt menselijk exceptionalisme een rol.
Lori Gruen gaat in haar opvatting over mens en dier in op het gebruik van gereedschappen door dieren.

2p **1** Leg met tekst 1 uit wat menselijk exceptionalisme inhoudt.
Geef vervolgens het argument waarmee Gruen menselijk exceptionalisme op basis van het gebruik van gereedschappen door dieren verwerpt.

Onder de 'ongelooflijke menselijke intelligentie' valt volgens Goodall ook altruïsme. Volgens haar kunnen zowel mensen als dieren elkaar helpen. Maar alleen mensen kunnen volgens haar ook belangeloos iemand helpen, dus zonder dat ze iets terugverwachten.
Gruen gaat in op het onderscheid tussen een smalle en een brede definitie van moraliteit. Beide definities leiden volgens haar niet tot een verschil in morele relevantie tussen mens en dier.

3p **2** Leg uit dat volgens Gruen:
- de smalle definitie van moraliteit **niet** leidt tot een verschil in morele relevantie tussen mens en dier, en
- de brede definitie van moraliteit **niet** leidt tot een verschil in morele relevantie tussen mens en dier.

Geef met Goodalls opvatting van altruïsme een argument **tegen** Gruens opvatting dat er geen verschil in morele relevantie is tussen mens en dier.

Volgens sommige culturen heeft al het leven intelligentie. Goodall baseert zich hierop als ze stelt dat we in onze omgang met dieren moeten leven volgens de universele morele regel: ‘Behandel al het leven zoals je zelf behandeld wilt worden, want al het leven heeft intelligentie.’
In de ethiek staat universalisme tegenover relativisme.

2p **3** Geef een argument **voor** het bestaan van universele morele regels voor het omgaan met dieren. Ga daarbij in op:
- het ethische begrip ‘relativisme’, en
- Goodalls universele morele regel.

Een andere reden voor hoop is volgens Goodall de veerkracht van de natuur. Zelfs op plekken waar de natuur door klimaatverandering volledig is uitgedroogd, of door overstromingen of houtkap is verwoest, kan de natuur zich herstellen, zoals in Gombe, een nationaal park in Tanzania. Ze legt dit als volgt uit:

tekst 2

De natuur heeft een soort ingebouwde veerkracht. […] Er zijn zaden die kunnen ontkiemen na een jarenlange sluimering. Ze bevatten die kleine vonk van het leven die wacht op de juiste omstandigheden om zijn kracht te tonen. […] Toen al het bos rond Gombe was gekapt, [ontdekten we dat] de zaden van sommige bomen, die al wel twintig jaar in de grond zaten, spontaan ontkiemden.

bron: Jane Goodall, Het boek van hoop, 2021

Volgens Aristoteles hebben alle organismen een inherent doel (telos).

1p **4** Leg met een voorbeeld uit tekst 2 deze opvatting van Aristoteles uit.

Volgens Helmuth Plessner verschillen planten, dieren en mensen vanwege hun positionaliteit.

1p **5** Leg met een voorbeeld uit tekst 2 Plessners opvatting uit over de positionaliteit van planten.

Goodall pleit ervoor dat lokale gemeenschappen worden betrokken bij het herstel van de natuur en er ook van profiteren. Ze beschrijft een voorbeeld uit Tanzania waar steeds minder chimpansees voorkwamen, omdat de bewoners in en rond de bossen in armoede leefden en de bomen kapten om aan brandhout te komen. De bewoners gaven aan dat ze scholing wilden, in het bijzonder voor vrouwen omdat die waren achtergesteld.
In samenwerking met de lokale Tanzaniaanse overheid zette Goodall een project op voor herbebossing en onderwijs. Vrouwen werden aangemoedigd om kleine leningen af te sluiten om boomkwekerijen te beginnen. Op deze manier konden ze een beter leven opbouwen zonder armoede. Volgens Goodall zien deze vrouwen in dat zijzelf en hun families het beter zullen hebben als het goed gaat met het ecosysteem.
Volgens Vandana Shiva moet natuurbescherming samengaan met het aanpakken van sociale ongelijkheid.

1p **6** Leg uit dat het project in Tanzania aansluit bij deze opvatting van Shiva.

Shiva is kritisch over het dominante westerse model van vooruitgang, omdat dat volgens haar paternalistisch is.

1p **7** Leg uit dat Shiva het project in Tanzania **geen** voorbeeld zou vinden van het paternalisme van het dominante westerse model van vooruitgang.

Het project in Tanzania sluit aan bij de kritiek van Val Plumwood op het antropocentrisme als vorm van centrisme, die leidt tot rechtvaardiging van dominantie en tot ecologische blindheid.

2p **8** Leg uit dat het project in Tanzania aansluit bij deze kritiek van Plumwood. Leg daarbij uit dat Plumwood antropocentrisme opvat als een vorm van centrisme.

Volgens Goodall kunnen we hoopvol zijn over het aanpakken van milieu- en klimaatproblematiek vanwege de kracht van de jeugd. Ze benadrukt net als Thomas Pogge het belang van intergenerationele klimaatrechtvaardigheid.
Over de manier waarop milieu- en klimaatproblematiek moeten worden aangepakt, verschillen de meningen. Sommigen vinden dat de aanpak van milieu- en klimaatproblematiek ieders individuele morele verantwoordelijkheid is, maar William Ophuls pleit voor eco-autoritarisme.

3p **9** Beargumenteer of individueel handelen van jongeren volgens jou de milieu- en klimaatproblematiek kan oplossen. Ga daarbij in op:
- milieu- en klimaatproblemen als individuele morele verantwoordelijkheid,
- Pogges opvatting over intergenerationele rechtvaardigheid, en
- Ophuls' opvatting over eco-autoritarisme.